

Danıştay 10. Daire Başkanlığı 2020/5562 E. , 2024/5280 K.

"İçtihat Metni"

T.C.

DANIŞTAY

ONUNCU DAİRE

Esas No : 2020/5562

Karar No : 2024/5280

DAVACILAR : 1- ...

2- ...

3- ...

4- ...

5- ...

6- ...

7- ...

8- ...

VEKİLİ : Av. ...

DAVALI : .../...

VEKİLİ : Huk. ve Mevz. Eski Genel Müdür ...

DAVANIN_KONUSU : 29/08/1945 tarihli ve 3/3054 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının İstanbul ili, Fatih ilçesinde bulunan Kariye Camiinin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmı, Danıştay Onuncu Dairesinin 11/11/2019 tarihli ve E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararıyla iptal edildiğinden, Kariye Camiinin yönetiminin, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 35. maddesi gereğince Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılmasına dair 21/08/2020 tarih ve 31220 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 20/08/2020 tarih ve 2840 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının iptali istenilmektedir.

DAVACILARIN_İDDİALARI : Davacılar tarafından, düzenleyici işlemin dayanağı olan yargı kararında bahsedildiği haliyle Kariye Camiinin "tüm insanlığın ortak malı" olduğu, davacıların davayı açmakta hukuki menfaatlerinin bulunduğu, düzenlemenin dayanağı olan yargı kararında

1945 yılından beri uygulanmakta olan bir Bakanlar Kurulu kararının iptalinin istendiği, bahsi geçen davanın süresinde açılmadığından bu davaya dayanak alınan Cumhurbaşkanı kararının hukuki dayanaktan yoksun olduğu, 14/04/1982 tarihli ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme gereği Dünya Miras Komitesi tarafından oluşturulan Dünya Miras Listesinde buldukları ülkenin devleti tarafından korunması garanti edilmiş doğal ve kültürel varlıkların gösterildiği, kültürel miras niteliği taşıyan İstanbul'un tarihi alanlarının önemli parçalarından olan ve ortak miras listesi kabul edilen evrensel değerlere sahip Kariye Müzesinin inşa edildiği yüzyıllar öncesinden günümüze kadar uzanan süreçte tarihe tanıklık ettiği, ülkemizin ve devletimizin dünyaya tanıtılması işlevinin gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla Kariye Caminin müze olarak kullanılmasında hukuka aykırılık bulunmadığı, turizm geliri açısından da kamu yararının bu yönde olduğu, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies araştırma merkezi tarafından 12 yıllık restorasyon programının finanse edilmesi sonucu Kariye Manastırının 1958 yılında müze olarak açıldığı, Kariye Müzesinin ibadete açılmasının hukuka aykırı olduğu, dava konusu Cumhurbaşkanı kararı ile, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmenin 4,5,6 ve 11. maddeleri; Sözleşmenin Uygulama Rehberinin 177-d, 178, 179-a,v,vi ve 179-b-l bentleri; Avrupa Kültür Antlaşmasının 2 ila 5. maddeleri; Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin 3 ila 16. maddeleri; Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 2 ila 9. maddelerinin ihlal edildiği, söz konusu kararın Anayasanın 136. maddesine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8 ila 11. maddelerine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek-1 nolu Protokolün 2. maddesine, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 20. maddesinin 2. fıkrasına ve 26. maddesine, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 15. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

DAVALININ_SAVUNMASI : Davalı idare tarafından, usul yönünden, davacıların Türkiye'de yaşayan Rum Ortodoks azınlığı üyeleri hakkında dava konusu Cumhurbaşkanı kararının doğrudan uygulanabilir nitelikte bir düzenleme olmadığı, işlem ile aralarındaki menfaat ilgisinin kurulmadığı, Türk vatandaşı olmayan davacıların ise işlemle somut ve objektif bir ilgi ve etkilene durumunun ortaya konulamadığı, dava dilekçesinde, Kariye Caminin "ülkemizin ve devletimizin tüm dünyaya tanıtılma işlevinin gereği gibi yerine getirilmesi ve turizm geliri açısından müze olarak kullanılması gerektiği" ileri sürülse de, Türk vatandaşı olmayan davacılar ile bu yönden de bir menfaatin kurulmadığı, sübjektif ehliyet bakımından reddi gerektiği, birden fazla kişinin birlikte dava açabilmesi için hak ve menfaatlerinde iştirak bulunması ve maddi olay ile hukuki sebebin aynı olması gerektiği, davacılar arasında menfaat ilgisi farklı sebeplere dayandırıldığından dava dilekçesinin İdari Yargılama Usulü Hakkında Kanun'un 5. maddesi uyarınca reddi gerektiği; esas yönünden, İstanbul ili, Fatih ilçesinde bulunan Kariye Caminin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmının iptal istemiyle açılan davada, Danıştay Onuncu Dairesinin 11/11/2019 tarihli ve E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararıyla iptal edildiği, Cumhurbaşkanlığınca yargı kararının gereklerine uygun olarak işlem tesis edildiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HAKİMİ : ...

DÜŞÜNCEŚİ : Davanın kısmen ehliyet yönünden reddi kısmen esas yönünden reddi gerektiği düşünülmektedir.

DANIŞTAY SAVCISI : ...

DÜŞÜNCE : Dava; 29/08/1945 tarihli ve 3/3054 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının İstanbul İli, Fatih İlçesinde bulunan Kariye Camiinin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmı, Danıştay Onuncu Dairesinin 11/11/2019 tarihli ve E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararıyla iptal edildiğinden, Kariye Camiinin yönetiminin 22/06/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 35 inci maddesi gereğince Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılmasına dair 20/08/2020 tarihli, 2840 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Uyuşmazlık davacılarından Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı ve Amerika'da ikamet eden ..., Birleşik Krallık vatandaşı ve Birleşik Krallık'ta ikamet eden ..., Yunanistan vatandaşı ve Yunanistan'da ikamet eden ..., İtalyan vatandaşı ve İtalya'da ikamet eden ... yönünden incelendi.

İdari işlemler, idari makamların kamu gücüne dayanan, idare işlevine ilişkin olarak yaptıkları, tek yanlı, doğrudan uygulanabilir nitelikte ve ilgililerin hukuki durumlarını etkileyen irade açıklamalarıdır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesine göre, idari işlemlere karşı yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden hukuka aykırı oldukları iddiasıyla menfaatleri ihlal edilenler tarafından idari yargıda iptal davası açılabilir.

İdari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargı yoluyla denetimini amaçlayan iptal davasının görüşülebilmesinin ön koşullardan biri dava ehliyetidir. Dava ehliyeti, dava şartıdır. İptal davasının sübjektif ehliyet koşulu olan "menfaat ihlali" doktrin ve içtihatlarda dava konusu işlemle davacı arasında kurulan kişisel, meşru, güncel bir menfaat ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. Menfaatin kişisel ve meşru olması için hukuki bir durumdan ortaya çıkması gerekir.

Yargısal denetiminde her idari işleme karşı herkes tarafından iptal davası açılmasının idari işlemlerde istikrarsızlığa neden olmaması ve idarenin işleyişinin bu yüzden olumsuz etkilenmemesi, hukuki güvenliğin sağlanması amacıyla dava konusu edilecek işlem ile dava açacak kişi arasında belli ölçüler içinde menfaat ilişkisi bulunması koşuluna ihtiyaç vardır. İptal davasına konu olan işlemin davacının menfaatini ihlal ettiğinden söz edilebilmesi için, davacıyı etkilemesi, işlem ile davacı arasında güncel, ciddi ve makul bir ilişkinin bulunması gerekmektedir.

Her olay ve davada, yargı merciine başvurarak dava açanın menfaatinin, iptali istenen işlemle ne ölçüde ihlal edildiğinin takdiri de yargı mercilerine bırakılmıştır. Danıştay içtihatlarında çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması amacıyla kamu yararını yakından ilgilendiren konulara ilişkin düzenleyici işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda menfaat ilişkisi geniş yorumlanmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3. maddesinde "Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır şeklinde tanımlanmış; 6. maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları arasında 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar sayılmış; Kanununun 10. maddesinde her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya

kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmanın, Kültür ve Turizm Bakanlığına ait olduğu, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde ve denetiminde bulunan mazbut vakıflara ait kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesinin Koruma Kurulları kararı alındıktan sonra Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütüleceği, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi bu Kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanacağı, kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların bütçelerine her yıl bu maksatla konacak ödeneklerle yapılacağı kurallarına yer verilmiştir.

Literatürde; Edirnekapı yakınında olan Kariye Camii'nin Bizans devrinde Khora manastırı olduğu, kilisenin esas tarihinin XI. yüzyıl sonlarında yeniden yapılmasıyla başladığı ve İstanbul'un fethinden sonra camiye çevrildiği, 1940'lı yıllarda Amerikan Bizans Enstitüsü tarafından buradaki mozaik ve freskoların temizlenip tamirine, üstleri badana ile örtülmüş olanların açığa çıkarılmasına girişildiği, önceleri ana mekanda nâmaz kılınmaya devam edilirken, diğer kısımlarında çalışmaların sürdürüldüğü bilgilerinin yer aldığı görülmektedir (Prof. Dr. Semavi Eyice, İstanbul'da Kiliseden Çevrilmiş Cami ve Mescitler ve Bunların Restorasyonu- <http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/860/Eyice.pdf?seq;TDV> İslâm Ansiklopedisi, Kariye Camii maddesi- [https://www.islamansiklopedisi.org.tr/kariye-camii; Arş. Gör. Berna Çağlar- https://www.researchgate.net/publication/299529201_Kariye_Camisi'ndeki_Chora_Manastiri_Kilisesi_Duvar_Resimlerinin_Koruma_Ve_Onarim_Surecleri_Uzerine; Erişim Tarihi 05/07/2021\).](https://www.islamansiklopedisi.org.tr/kariye-camii;Arş.Gör.BernaÇağlar)

Dava dilekçesinde; Türk vatandaşı olmayan yabancı uyruklu davacılarından ...'un Rum Ortadoks azınlığın eski üyesi olarak doğum yeri olan İstanbul'daki dini eserlere ilgi duyma haklarının ihlal edildiği, ...'un Hristiyan Ortodoks toplumunun üyesi olarak İstanbul'daki Ortodoks eserlerine ilgi duyma hakkının ihlal edildiği, ...'nun Kariye Manastırı üzerinde dünyaca ünlü bilimsel araştırmalar yayınlayan akademisyen ve uluslararası Bizanistologlar'ın seçkin üyesi olduğu, İstanbul'un Bizans eserlerine ilgi duyma ve bu eserlere serbestçe dini kısıtlamalara maruz kalmaksızın erişmeyi isteme hakkının bulunduğu, ...'nin ise, Hristiyan Katolik ve Hristiyanlık Tarihi profesörü, UNESCO'nun Dini Çoğulculuk ve Barış kürsüsü sahibi ve Bolonya kentindeki Giovanni XXIII İlahiyat Bilimleri Enstitüsü müdürü olması hasebiyle İstanbul'daki Hristiyan eserlerine ilgi duyma hakkının ihlal edildiğinin ileri sürüldüğü, davalı idarenin cevap dilekçesinde bu iddiaların "dolaylı" ve "afaki" nitelik taşıdığı, işlemle somut ve objektif bir ilgi ve etkilene durumunun ortaya konulmadığı, dava dilekçesinde dava konusu işlemle davacıların haklarının neden dolaylı olarak ihlal edildiğinin açıklanamadığı, dava açma ehliyetlerinin bulunmadığı savunulmaktadır.

Yabancı, bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimseyi ifade eder. Yabancılar hukuku da, belli bir ülkede yaşayanların sahip oldukları hakları ve ödevleri düzenleme konusu yapar.

Türk vatandaşı olmayan yabancı uyruklu, uyruğu olduğu ülkede yaşayan ve bir kısmı da akademisyen olarak Bizans ve eserleri konularında uzmanlıkları nedeniyle uluslararası bilinirliklerinin yüksek olduğu ifade edilen davacıların, alanlarında önemli bilimsel araştırma ve yayınlar yapmaları, İstanbul'daki Ortodoks eserlerine ilgi duymaları, çalıştıkları üniversite ve enstitüler tarafından daha önceleri Kariye Camii'ndeki mozaik ve freskoların temizlenip tamiri,

üstleri badana ile örtülmüş olanların açığa çıkarılmasına ilişkin restorasyon çalışmalarını gerçekleştirilmesi, 2863 sayılı Kanununun 6. maddesinin taşınmaz kültür varlığı olarak belirlediği Kariye Camii'ne serbestçe erişme imkanı kalmadığının ileri sürülmesi, söz konusu caminin yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolundaki dava konusu edilen işlemle aralarında menfaat bağı kurulması açısından, uyruklu ve ikamet statüleri dikkate alındığında meşru, ciddi ve makul bir ilişkiye dayanan menfaat ihlali olarak kabulüne olanak bulunmamaktadır. Ayrıca davacıların dava konusu işlemle olan menfaat ilişkisinin tarihi ve kültürel değerlerin korunması amacıyla kamu yararını yakından ilgilendiren konulara ilişkin düzenleyici işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda geniş yorumlanması ilkesi kapsamında değerlendirilmesi halinde ise, kamu yararı amacıyla dava açılmasını sağlayan bu ilkenin amacını aşan bir yorum ortaya çıkacaktır.

Dava konusu işlem, davacılar hakkında 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanundan kaynaklanan iş ve işlemler niteliği taşımamaktadır. Dava dilekçesinde, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 35. maddesine göre sadece Kültür ve Turizm Bakanlığına ait bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını meydana çıkarmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı kapsamında anılan Bakanlık tarafından bilimsel ve mali yeterliği takdir ve kabul olunan Türk ve yabancı heyet ve kurumlara verilmiş bir araştırma izninden hareketle davacılar tarafından dava konusu işlemle kurulmuş bir menfaat bağından da söz edil(e)memektir.

Bu haliyle, yabancı olan ve uyruğu olduğu ülkede ikamet eden anılan davacıların Kariye Camii yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolundaki dava konusu işlemle aralarında kişisel, meşru, ciddi ve makul bir ilişkiye dayanan menfaat bağının söz konusu olmadığı gibi menfaat ilgisinin geniş yorumlanmasını gerektiren durum da bulunmadığından davanın bu kısmının ehliyet yönünden reddi gerekmektedir.

Davacılarından, ... ve ...'nin dava dilekçesinde ikamet adresleri Yunanistan gösterilse de Türk vatandaşı olduklarından, bu kişiler yönünden uyuşmazlığın esasının incelenmesine geçildi.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun Kararların sonuçları başlıklı 28. maddesinin 1. fıkrasında: "(Değişik fıkra: 10/06/1994 - 4001/13 md.) Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez. (İptal cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 10/07/2013 tarihli ve E:2012/107 K:2013/90 sayılı Kararı ile) (Değişik cümle: 10/09/2014-6552 S.K./97. md) Ancak, (İptal bölüm: Anayasa Mahkemesi'nin 2/10/2014 tarihli ve E:2014/149, K:2014/151 sayılı Kararı ile) (...) (İptal dördüncü cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 02/10/2014 tarihli ve E:2014/149, K:2014/151 sayılı Kararı ile) (Ek cümle: 10/09/2014-6552 S.K./97. md) ancak disiplin hükümleri saklıdır." kuralı yer almıştır.

Dosyanın incelenmesinden, Sürekli Vakıflar, Tarihi Eserlere ve Çevreye Hizmet Derneği tarafından 29/08/1945 tarihli, 3/3054 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının İstanbul İli, Fatih İlçesindeki Kariye Camii'nin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmının iptali istemiyle Cumhurbaşkanlığı'na (Başbakanlık) karşı açılan davada, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/06/2019 tarihli, E:2018/142, K:2019/3130 sayılı bozma kararına uyularak dava konusu işlemin iptali yolunda Danıştay Onuncu Dairesince verilen 11/11/2019 tarihli, E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararın uygulanması amacıyla 20/08/2020 tarihli, 2840 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile Kariye Camii'nin

yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolunda işlem tesis edilmesi üzerine görülen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olmasına ilişkin yasal düzenleme karşısında, dava konusu işlemler Kariye Camii'nin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına tahsisinin yargı kararıyla iptal edilmesi üzerine Kariye Camii'nin yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolunda tesis edilen dava konusu işlemde aktarılan yasal düzenlemeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Dava dilekçesinde, dava konusu işlemin Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, bu sözleşmenin uygulama rehberi, Avrupa Kültür Anlaşması, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi ve Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin muhtelif maddelerinin ihlal edildiği ileri sürülmekte ise de; uyuşmazlık konusu kararla 2863 sayılı Kanununun 6. maddesinin korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak belirlendiği Kariye Camii'nin bu niteliğinde herhangi bir değişiklik yapılmadığı, Kariye Camii'nin, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmeyi amaçlayan anılan Kanun kapsamında bulunduğu, sadece yargı kararı uyarınca yönetim ve kullanımında değişikliğe gidildiğinden kültürel mirasın korunmasına aykırı işlem tesis edildiği yolundaki iddialar yerinde görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, davanın kısmen ehliyet, kısmen de esas yönünden reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Onuncu Dairesince, Tetkik Hâkiminin açıklamaları dindikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

MADDİ OLAY VE HUKUKİ SÜREÇ :

Sürekli... Derneği tarafından 29/08/1945 tarihli, 3/3054 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının İstanbul İli, Fatih İlçesindeki Kariye Camii'nin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmının iptali istemiyle Cumhurbaşkanlığı'na (Başbakanlık) karşı açılan davada, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/06/2019 tarihli, E:2018/142, K:2019/3130 sayılı bozma kararına uyularak Danıştay Onuncu Dairesince verilen 11/11/2019 tarihli, E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararı ile; vakıf hayrat taşınmazlarının -kural olarak- vakfın belirlediği kullanım şekli dışında bir kullanım amacına tahsis edilemeyeceği, bu taşınmazların amaç dışı kullanımlara karşı üçüncü kişiler yanında, bizzat Devlete karşı da korunduğu, bu vakıfların Devletin koruması altında olmasının, Devletin istediği zaman ve istediği şekilde vakıf malları üzerinde tasarrufta bulunması anlamına gelmediği, Devletin, sadece amacı doğrultusunda kullanılmasını teminen, vakıf mallarının kendisine emanet edildiği kişi konumunda olduğu, bu nedenle Bakanlar Kurulu Kararı ile vakıf hayrat taşınmazlarının, başka bir amaca özgülenmesinin hukuka aykırı olacağı, ayrıca dava konusu Bakanlar Kurulu Kararının yürürlüğe konulmasına esas alınan Maliye Bakanlığının görüş yazısında yer verilen ifadelerden, henüz yürürlüğe girmemiş bir kanunun taslak çalışmaları esas alınarak Bakanlar Kurulu

Kararının yürürlüğe konulduğunun anlaşıldığı, diğer taraftan dava konusu Bakanlar Kurulu Kararının, vakıf senedi hangi tarihte düzenlenmişse o tarihteki mevzuatın uygulanacağını hükme bağlayan 864 sayılı Kanun'un 1. maddesine aykırı olduğu, kaldı ki tesis edildiği tarihte yürürlükte olan 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun öngördüğü şartlara da aykırı bulunduğu, zira 2762 sayılı Kanun'un anılan 10. maddesi uyarınca hayrat vakıfların sadece "mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsis edilebileceği", tahsise konu olabilmeleri için de "tahsis edildikleri maksada göre kullanılmalarının kanuna veya kamu düzenine uygun olmaması" veya "işe yaramaz bir hale gelmesi" gerektiği, bu şartlar gerçekleştikten sonra da Vakıflar Genel Müdürlüğü "idare meclisinin" teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile tahsis işleminin tamamlanacağı, oysa dava konusu Bakanlar Kurulu Kararının, anılan hükümde öngörülen şartlardan hiçbiri gerçekleşmeden alındığı, gerekli şekil şartlarına da uyulmadığı, çünkü Kariye Camii'nin, "cami olarak kullanılmasında" kanuna ve kamu düzenine aykırılıktan ya da Kariye Camii'nin işe yaramaz bir hâle geldiğinden söz edilemeyeceği gibi, Bakanlar Kurulu Kararına dayanak oluşturmak üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare Meclisinin konuya ilişkin herhangi bir teklifinin de bulunmadığı, öte yandan dava konusu Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılan tahsisin, vakfedeni tarafından ibadethane olarak kullanılmak kaydıyla vakfedilmiş bir taşınmazın depo ve müze olarak kullanılması amacına yönelik bulunması nedeniyle, yukarıdaki şartlar var olsa dahi, dava konusu işlemi amaç yönünden açıkça sakatladığı gerekçesiyle anılan Bakanlar Kurulu kararının iptaline karar verilmiş ve karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

Bahsi geçen kararın uygulanması amacıyla 20/08/2020 tarih ve 2840 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile Kariye Camii'nin yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolunda işlem tesis edilmesi üzerine görülen davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

İNCELEME VE GEREKÇE :

USUL YÖNÜNDEN:

Davalı idare tarafından, davacılar Türkiye'de yaşayan Rum Ortodoks azınlığı üyeleri hakkında dava konusu Cumhurbaşkanı kararının doğrudan uygulanabilir nitelikte bir düzenleme olmadığı, ayrıca bütün davacılar yönünden işlem ile aralarında makul, meşru ve güncel bir menfaatin kurulmadığı, subjektif ehliyet bakımından davanın reddi gerektiği ileri sürülmektedir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde, iptal davalarının idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılacağı; "Dilekçeler üzerine ilk inceleme" başlıklı 14. maddesinin 3. fıkrasının (c) bendinde, dava dilekçesinin, davacının dava açma ehliyeti olup olmadığı yönünden inceleneceği; "İlk inceleme üzerine verilecek karar" başlıklı 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde, davacının, iptali istenen işlem yönünden dava açma ehliyetinin bulunmadığı anlaşıldığında davanın reddine karar verileceği hükümlerine yer verilmiştir.

İptal davaları, idarenin hukuka uygun davranmasını sağlayan en önemli denetim araçlarından olmakla birlikte, her idari işleme karşı herkes tarafından iptal davası açılmasının idari işlemlerde istikrarsızlığa neden olmaması ve idarenin işleyişinin bu yüzden olumsuz etkilenmemesi için, dava konusu edilecek işlem ile dava açacak kişi arasında belli ölçüler içinde menfaat ilişkisi bulunmasını öngören kanun koyucu, iptal davaları için menfaat ihlalini, subjektif ehliyet koşulu olarak getirmiştir.

İptal davalarındaki subjektif ehliyet koşulunun, doğrudan doğruya hukuk devletinin yapılandırılması ve sürdürülmesine ilişkin bir sorun olması dolayısıyla, idari işlemlerin hukuka uygunluğunun iptal davası yoluyla denetlenmesini engellemeyecek bir biçimde anlaşılması gerekmektedir.

Bununla birlikte, iptal davasının içtihat ve doktrinde belirlenen hukuki nitelikleri göz önüne alındığında, idare hukuku alanında tek yanlı irade açıklamasıyla kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte tesis edilen işlemlerin, ancak bu idari işlemle doğrudan, meşru, kişisel ve güncel bir menfaat ilgisi kurulabilenler tarafından iptal davasına konu edilebileceğinin kabulü zorunludur. Aksi halde, her idari işlemle dolaylı da olsa bir menfaat ilgisi kurulmak suretiyle dava açılmasını kabul etmek, dava konusu edilecek işlem ile dava açacak kişi arasında belli ölçüler içinde menfaat ilişkisi bulunması şartının ihlali sonucunu doğurur.

Her olay ve davada, idari işlemin dava açan kişinin menfaatini ihlal edip etmediğinin takdiri de yargı mercilerine ait bulunmaktadır.

Davacılarıdan Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı Ioli Kalavrezou'nun Amerikan Harvard Üniversitesi ve Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies araştırma merkezinde Bizans sanatı ve kültürü profesörü olduğu, Kariye Manastırı ile ilgili bilimsel çalışmalarının olduğu; Birleşik Krallık vatandaşı ...'un Hristiyan Ortodoks toplumunun üyesi olarak Ortodoksluğun merkezi olan İstanbul'daki Ortodoks eserlerine ilgi duymaya hakkı olduğu; İtalya vatandaşı ...'nin Hristiyan Katolik olduğu, Modena-Reggio Emilia Üniversitesinde Hristiyan tarihi profesörü olarak UNESCO'nun Dini Çoğulculuk ve Barış Kürsüsü sahibi ve "Giovanni XXIII İlahiyat Bilimleri Enstitüsü" müdürü olması sebebiyle İstanbul'daki Hristiyan eserlerine ilgi duymaya hakkı olduğu; Yunanistan vatandaşı ...'un İstanbul doğumlu Rum Ortodoks azınlığı eski üyesi olduğu, 14 yaşına kadar İstanbul'da özel Rum azınlık okullarında eğitim gördüğü, doğum yerinin dini eserlerine ilgi duymaya hakkı olduğu ileri sürülmektedir.

Bu bağlamda, dava konusu Cumhurbaşkanı kararının Türkiye'de bulunan Kariye Camiinin yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması hususunu düzenlediği dikkate alındığında, Türk vatandaşlığı bulunmayıp yabancı uyruklu olan ve bir kısmının da akademisyen sıfatıyla Bizans ve eserleri konularında uzmanlıkları olduğu ifade edilen davacıların; alanlarında önemli bilimsel araştırma ve yayınlar yapmaları, İstanbul'daki Ortodoks eserlerine ilgi duymaları, çalıştıkları üniversite ve enstitüler tarafından Kariye Camii'ndeki restorasyon çalışmalarının gerçekleştirilmiş olması hususları, adı geçen caminin yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilerek ibadete açılması yolundaki dava konusu edilen işlemle aralarında menfaat bağının kurulması açısından yeterli görülmemekte; bu haliyle isimleri anılan davacılar ile dava konusu karar arasında güncel, kişisel ve meşru bir menfaat ilgisinin bulunduğundan söz edilmesine olanak bulunmamaktadır.

Belirtilen sebepler uyarınca, davanın Türk vatandaşı olmayan yabancı uyruklu..., ..., ... ve ... bakımından ehliyet yönünden reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Diğer davacıların bakılan davayı açmakta subjektif ehliyeti bulunup bulunmadığı hususuna gelince; Türk vatandaşı olan diğer davacıların Türkiye'de bulunan Kariye Camiinin kullanım amacına ilişkin kararın Türk toplumunu ilgilendiren bir konu olduğu dikkate alındığında, dava konusu karar ile aralarında güncel, kişisel ve meşru bir menfaat ilgisi bulunduğu değerlendirilmiş, bu itibarla ..., ..., ... ve Kostantino Vitinu yönünden davalının ehliyet itirazı yerinde görülmeyle davanın esasının incelenmesine geçilmiştir.

ESAS YÖNÜNDEN:

İlgili Mevzuat:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 138. maddesinin son fıkrasında, "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." hükmü yer almaktadır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasında, "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez." hükmüne yer verilmiştir.

Hukuki Değerlendirme:

Danıştay Onuncu Dairesinin 11/11/2019 tarih ve E:2019/11776, K:2019/7680 sayılı kararıyla; 29/08/1945 tarih ve 3/3054 sayılı Bakanlar Kurulu kararının, İstanbul ili, Fatih ilçesinde bulunan Kariye Camii'nin müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına tahsisine ilişkin kısmının; Kariye Camiinin, vakıf hayrat taşınmazlarının -kural olarak- vakfın belirlediği kullanım şekli dışında bir kullanım amacına tahsis edilemeyeceği, bu taşınmazların amaç dışı kullanımlara karşı üçüncü kişiler yanında, bizzat Devlete karşı da korunduğu, bu vakıfların Devletin koruması altında olmasının, Devletin istediği zaman ve istediği şekilde vakıf malları üzerinde tasarrufta bulunması anlamına gelmediği, Devletin, sadece amacı doğrultusunda kullanılmasını teminen, vakıf mallarının kendisine emanet edildiği kişi konumunda olduğu, bu nedenle Bakanlar Kurulu Kararı ile vakıf hayrat taşınmazlarının, başka bir amaca özgülenmesinin hukuka aykırı olacağı, ... Kariye Camii'nin cami olarak kullanılmasında kanuna ve kamu düzenine aykırılıktan ya da Kariye Camii'nin işe yaramaz bir hâle geldiğinden söz edilemeyeceği gibi, ... dava konusu Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılan tahsisin, vakfedeni tarafından ibadethane olarak kullanılmak kaydıyla vakfedilmiş bir taşınmazın depo ve müze olarak kullanılması amacına yönelik bulunması nedeniyle, ... dava konusu işlemi amaç yönünden açıkça sakatladığı gerekçesiyle iptal edildiği ve kararın kesinleştiği anlaşıldığından, yukarıda aktarılan mevzuat kuralları uyarınca, kesinleşen yargı kararının gereğinin gerekçesi de dikkate alınmak suretiyle yerine getirilmesini teminen bağlı yetki çerçevesinde tesis edildiği anlaşılan 20/08/2020 tarihli ve 2840 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararında, davacılar ..., ..., ..., Kostantino Vitinu yönünden hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

KARAR SONUCU :

Açıklanan nedenlerle;

1. Davacılar loli Kalavrezou, ..., ... ve ... yönünden DAVANIN EHLİYET NEDENİYLE REDDİNE,
2. Davacılar ..., ..., ..., Kostantino Vitinu yönünden DAVANIN REDDİNE,
3. Ayrıntısı aşağıda gösterilen toplam ... TL yargılama giderinin davacılar üzerinde bırakılmasına,
4. Karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca ... TL vekâlet ücretinin davacılardan alınarak davalı idareye verilmesine,

5. Posta gideri avansından artan tutarın ve yürütmenin durdurulması talep edilmemesine rağmen sehven yatırılan ... TL yürütmenin durdurulması harcının kararın kesinleşmesinden sonra davacılara iadesine,

6. Bu kararın tebliğini izleyen günden itibaren 30 (otuz) gün içinde Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na temyiz yolu açık olmak üzere, 25/11/2024 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.